

De verhouding van staat en religie in een

ASPEKT

Met een voorwoord
van Paul Cliteur

Dirk van der Blom

veranderende Nederlandse samenleving

Dirk van der Blom

**De verhouding
van staat en religie
in een veranderende
Nederlandse samenleving**

UITGEVERIJ ASPEKT

De verhouding van staat en religie in een veranderende Nederlandse samenleving

© Dirk van der Blom

© 2017 Uitgeverij ASPEKT

Amersfoortsestraat 27, 3769 AD Soesterberg, Nederland

info@uitgeverijaspekt.nl – <http://www.uitgeverijaspekt.nl>

Omslagontwerp: Mark Heuveling

Lay-out: AlphaZet prepress, Waddinxveen

Eerste druk, 2016

Tweede herziene druk, 2017

ISBN: 978-94-6338-112-3

NUR: 740

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 jº het Besluit van 20 juni 1974, St.b. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, St.b. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912 dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (postbus 882, 1180 AW, Amstelveen). Voor het overnemen van gedeelte(n) van deze uitgave in bloemlezingen, readers, en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912), dient men zich tot de uitgever te wenden.

Voorwoord

Door Paul Cliteur

De titel van dit boek, *De verhouding van staat en religie in een veranderende Nederlandse samenleving*, geeft ons al een aardig idee over de inhoud.

Eerst iets over staat en religie. Staat en religie hebben door de eeuwen heen een nauwe relatie met elkaar gehad. Vaak ondersteunde de staat de religie en de religie ondersteunde de staat. Vóór de reformatie probeerde de kerk van Rome zich tot de staatsgodsdienst voor alle christelijke staten uit te roepen. Die eenheid werd door de reformatie verbroken. We kregen het systeem van *cuius regio, eius religio*. De regio bepaalde de religie. En "regio" betekende: de vorst van de regio. De vorst bepaalde dus wat de nationale godsdienst zou moeten zijn. En daar hielden de protestantse vorsten vaak met even veel hardnekkigheid en soms geweld aan vast als de paus van Rome had gedaan vóór de reformatie.

Een echte *scheiding* van staat en religie treedt pas in de zeventiende en achttiende eeuw naar voren, als kind van de Verlichtingsfilosofie. Jefferson bepleitte een "wall of separation", een prachtig beeld dat tot op de dag van vandaag gehanteerd wordt. In het eerste amendement bij de Amerikaanse grondwet wordt bepaald dat de staat geen staatsgodsdienst mag instellen en dat de burger vrij wordt gelaten in de keuze van zijn geloof. Exit *cuius regio, eius religio*.

Het nieuwe model, het verlichtingsmodel, het model van de scheiding van kerk en staat, wordt officieel vaak beleden, maar overal op de wereld zijn nog constructies te vinden die uitgaan van een verbinding van staat en religie. In Engeland heeft men een Anglicaanse kerk die als officiële staatskerk geldt. De meest radicale varianten van verbinding van staat en religie vindt men in de wereld van het Midden-Oosten. De verbinding van het huis van Saud en de wahabbistische variant van de islam is daarvan het meest afschrikwekkend voorbeeld.

In Syrië en Irak woedt op dit moment een oorlog tussen vóór- en tegenstanders van het kalifaat en de scheiding van staat en religie lijkt dus geen onbetwist cultuurgoed. Ook de Nederlandse samenleving blijft niet onberoerd door deze ontwikkelingen.

Dat brengt ons op het tweede deel van de titel van dit boek: *De verhouding van staat en religie in een veranderende Nederlandse samenle-*

ving. De cultuurstrijd voor een religieus neutrale of seculiere staat (een staat waarin staat en religie werkelijk zijn gescheiden) leek nog maar net voltooid of een nieuwe uitdaging diende zich aan. In Nederland, maar ook in andere Europese samenlevingen bleken moslimjongeren van de tweede of derde generatie sterke affiniteit te hebben met niet het verlichtingserfgoed, maar met een religieus-fundamentalistische islam. In Frankrijk eisten islamistische theoterroristen zelfs dat de vrijheid van expressie zou worden beperkt (geen Mohammed-cartoons), de *laïcité* zou moeten worden opgeschort of afgeschaft (intrekking van de wet die het dragen van religieuze tekenen in het openbaar bestuur en op lagere scholen verbiedt) en dat de vrijheid om onverdoofde rituele slachting van dieren te laten plaatsvinden wordt gehandhaafd.

Heftige discussies dus. En discussies die worden gevoerd over de eisen van de radicale islam. Nederland was in bepaalde opzichten Frankrijk vooruitgegaan. De moord op de Nederlandse columnist en cineast Theo van Gogh door een jihadist in november 2004 was een voorbode voor wat de Fransen zouden meemaken met de liquidatie van de cartoonisten van *Charlie Hebdo* op 7 januari 2015.

Dit is de achtergrond voor het boek van Dirk van der Blom waarin het gaat om de verhouding van staat en religie in Nederland. Van der Blom is door zijn jarenlange ervaring binnen de Nederlandse politiek en zijn betrokkenheid bij onderzoek naar zowel de moord op Pim Fortuyn als die van Theo van Gogh de ideale gids door hedendaagse debatten over deze onderwerpen. Het boek geeft eerst een overzicht van de Nederlandse geschiedenis tegen de achtergrond van de staat/religie-verhoudingen en in een tweede deel behandelt Van der Blom de scheiding van religie en staat aan de hand van zes thema's.

Het boek geeft ons een schat aan informatie over niet alleen de Nederlandse geschiedenis, maar ook over de actuele debatten op dit terrein. Geen politicus kan het ongelezen laten. Maar ook voor algemeen geïnteresseerde lezers is dit de ideale inleiding in het hedendaags debat over de verhouding van staat en religie.